

420 anmeldelser av bøker for barn og unge i 2009

Hovedfunn fra undersøkelsen presentert under seminaret om barnebokkritikk under Litteraturfestivalen på Lillehammer 27. mai 2010.

Av Guri Fjeldberg

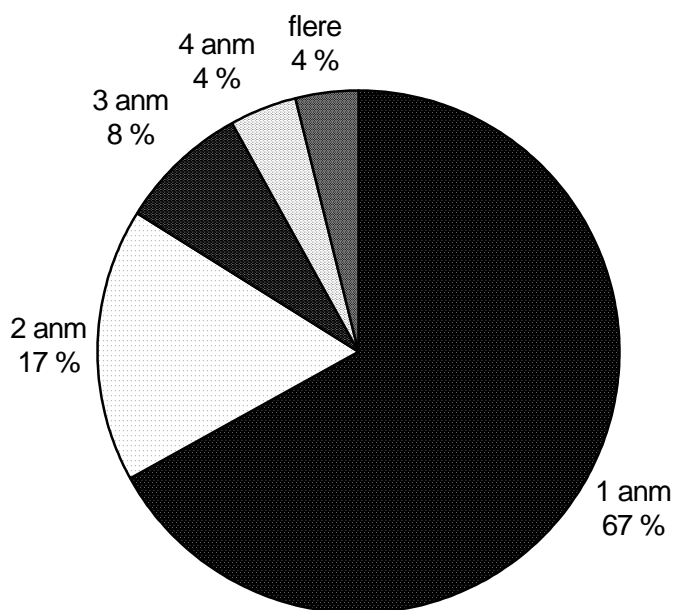
Medie	Ant. anm	Ant. titler
Barnebokkritikk.no	87	119
Aftenposten	50	55
Adresseavisa	38	45
Vårt Land	36	41
Bergens Tidende	31	32
VG	31	31
Dagbladet	29	29
Hamar Arbeiderblad	26	28
Gudbrandsdølen Dagningen	27	27
Asker og Bærum Budstikke	19	19
Dag og Tid	16	18
Dagsavisen	11	11
Morgenbladet	8	8
NRK	6	6
Oppland Arbeiderblad	3	3
Stavanger Aftenblad	2	2
Nordlys	1	1
Marg	1	1
TOTALT	420	476

Utvalget er prega av de ulike måtene mediene arkiverer – eller ikke arkiverer – sine anmeldelser. I de fleste tilfellene har jeg bare klart å finne anmeldelser skrevet av faste anmeldere. De fleste riks- og regionsdekkende aviser er arkivert hos Retriever. Jeg har ikke hatt kapasitet til å supplere med mer enn et begrensa utvalg lokalaviser. Likevel mener jeg dette er et representativt utvalg.

Litteraturtidsskriftet Vinduet, Tegnerforbundets blad Numer, barnehagebladet Pirion og ukebladet Forelde & Barn er utelatt under tvil – fordi de strengt tatt ikke retter seg mot et allment publikum. Anmeldelser derfra er likevel telt med i følgende kryssjekk:

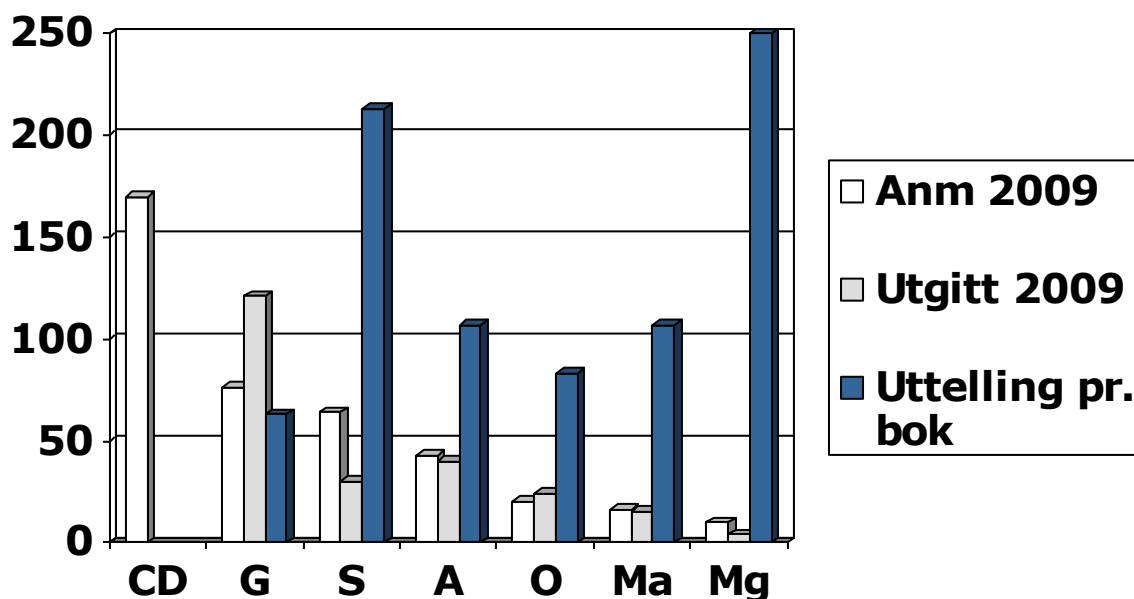
Innkjøpsordningen: Jeg har sjekka mot lista av alle titler påmeldt til innkjøpsordningen for skjønnlitteratur for barn og unge i 2009. Der er altså ikke sakprosa og oversettelser med. Jeg har strøket titler som ble forsinka og tegneserier som ikke ble innkjøpt (disse tegneseriene havner som regel utenom barnebokanmeldernes domene). Av 171 påmeldte titler, hadde jeg allerede registrert 91 av titlene blandt de 420 anmeldelsene. Via nettsidene til forlagene har jeg funnet henvisning til anmeldelser i ytterligere 19 tilfeller. Det gir en sannsynlighet på 64 prosent for å bli anmeldt. (Og gir en pekepinn om at de 420 anmeldelsene utgjør drøyt 80 prosent av det totale antallet anmeldelser i 2009.)

Anmeldelser pr. tittel blant de 420, altså de som *blir* anmeldt. De 420 anmeldelsene inkluderer 476 titler. Noen bøker er anmeldt flere ganger, totalt dekker anmeldelsene 238 *ulike* titler:

Bøker fra små forlag er overrepresentert blant bøker som får bare 1 anmeldelse. Etter å ha sett hvor mange bøker fra små forlag som ikke blir innkjøpt av kulturrådet, kan man kanskje si at disse bøkene har et velfortjent dårlig rykte. Men det er selvfølgelig synd for de få gode bøkene fra små forlag.

Samlaget får flest anmeldelser pr. utgivelse sammen med det lille bildebokforlaget Magikon. De får også flere litterære priser enn markedsandelen skulle tilsi. Den blå søylen angir gjennomsnittlig antall anmeldelser per bok i prosent:

De mest anmeldte forlagene: Cappelen Damm, Gyldendal, Samlaget, Aschehoug, Omnipax, Mangschou, Magikon. (Mangler utgiverstatistikk for Cappelen Damm)

Norsk: Vi oversetter mer enn vi gir ut norskprodusert, likevel er fem av seks anmeldte titler norske. Det bidrar til å gi Samlaget høy uttelling, siden de oversetter mye mindre enn de fleste av de største forlagene.

Slakt: I England har jeg nesten ikke registrert slakt etter 2003. I Norge anno 2009 slakter vi fortsatt barnebøker. 21 titler er så negativt vurdert at jeg anslår anmeldelsen som slakt. Jeg har registrert slakt i flere medier, blant andre Vårt Land, NRK og barnebokkritikk.no.

Positiv holdning: Men vi er i gjennomsnitt veldig positive. Der anmelderen ikke selv har gitt terningkast, har jeg anslått en karakter fra 1-6 utfra hvordan jeg tolker anmelderens vurdering. Det gir et gjennomsnitt på 4,6. (Var bøkene i 2009 virkelig så gode?)

Fordelen med å være positiv og velge ut de beste bøkene, er at anmeldelsene tiltrekker annonsører, det gjør det mulig for kritikerne å markedsføre bøker de mener har fortjent det og det bidrar til å formidle lesing som en viktig verdi. Ulempen er at det blir vanskelig å skille de gode bøkene fra de beste, det legges lite press på forfattere og forlag, det skaper ikke debatt og det uthuler troverdigheten til kritikken. Etter min oppfatning er det den velbegrunna slakten som holder troverdigheten til litteraturkritikken oppe.

Ekspertise: Problemet til litteraturkritikken er ikke først og fremst at kritikerne mangler kompetanse, men at de mangler plass til å demonstrere den. Jeg har sjekka navnet på anmelderne opp mot bibsys sin base over avlagte hovedfag og mastergrader i Norge. 77% av anmeldelsene hos barnebokkritikk.no ble skrevet av filologer og litteraturvitere. I de øvrige mediene er 27% skrevet av anmeldere med slik kompetanse. I tillegg kommer særlig bibliotekarer, forfattere av voksenbøker og journalister.

Kjønnsfordeling: I 2003 kritiserte blant andre Arne Svingen og Henrik Hovland barnebokbransjen for å være styrt av kvinner. De mente at de som mannlige forfattere ble

urettferdig behandla. I 2009 var 39% av anmeldelsene skrevet av menn. 50% av de anmeldte bøkene er skrevet av menn. (39% av kvinner, 11% av begge kjønn). Blant norske utgivelser er det jevn kjønnsfordeling, mens mannlige forfattere har klar fordel blant oversatt litteratur. (Ingen har undersøkt kjønnsfordeling i oversatte utgivelser i Norge, men i Sverige sto kvinner bak 55% av det som ble oversatt i 2009.) Både mannlige og kvinnlige anmeldere gir bittelitt bedre karakter til mannlige enn kvinnlige forfattere.

De mest anmeldte titlene 2009:

10 : *Jenteloven*, Annette Münch, Cappelen Damm, opplag 4.000

10: *Tonje Glimmerdal*, Maria Parr, Samlaget, opplag 12.000

7: *Johannes Jensen opplever et mirakel*, Hovland/Kove, Cappelen Damm, opplag 5.050

7: *Spelejenta*, Fosse/Torseter, Samlaget, opplag 3.200

6: *I morgen skal vi sitte i solen*. Brynjulf Jung Tjønn, Cappelen Damm, opplag 2.400

6: *Det hjertet husker*, Sortland/Kramer, Aschehoug, opplag 4.000

6: *Fortellinger fra Ytre utkant*, Shaun Tan, Cappelen Damm, opplag 1.200

6: *Mor og far i himmelen*, Alf Kjetil Walgermo, Cappelen Damm

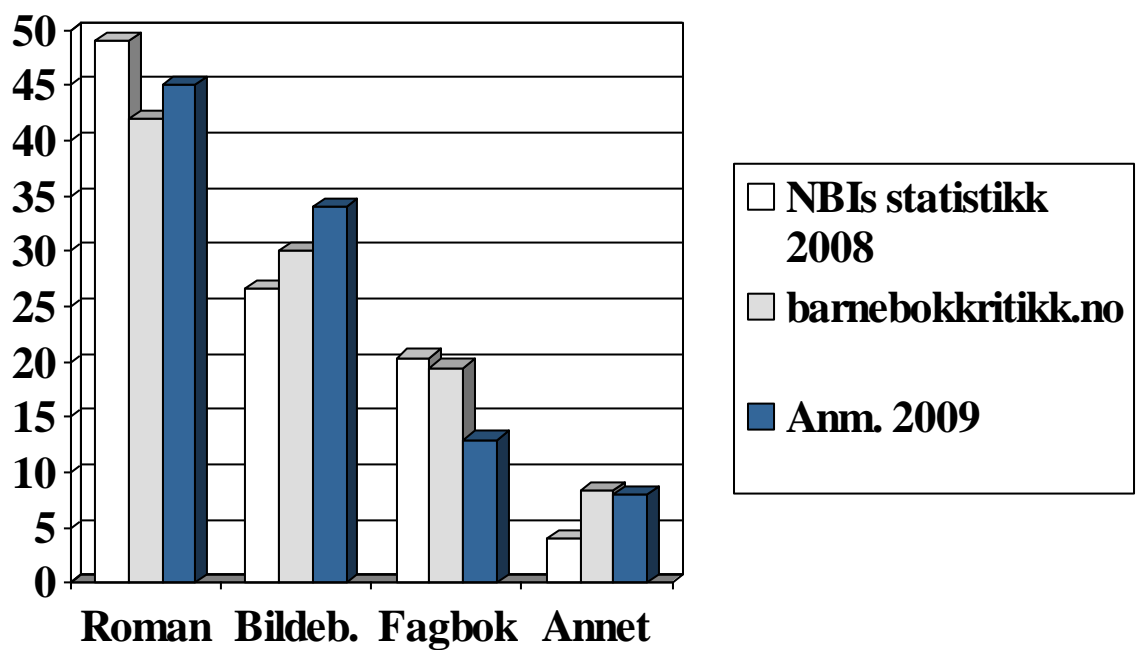
Fordel

- å være nominert til Brageprisen (Münch, Parr, Sortland/Kramer)
- å være prisbelønt for forrige bok (gjelder alle de tre brageprisnominerte, men ikke *Landet under isen*, den fjerde Bragprisnominerte som ikke er med her)
- å ha gitt ut bøker for voksne tidligere (Fosse og Hovland)
- å skrive om et aktuelt emne som har nyhetens interesse (Münch og Tjønn om vold)
- å være voksenbokforfatter som kommer med første barnebok øker nyhetsinteressen (Tjønn)
- å være utgitt på stort forlag
- å ha høsta anerkjennelse internasjonalt, helst i USA (Tan, Kove og Torseter)
- å skrive med høy kvalitet utfra voksenlitterære vurderingskriterier (poetisk, originalt)
- å ha noe å tilby voksne lesere (et kvalitetskriterium som går helt tilbake til barnebokkritikkens pionerer)

Paradoks: Alt dette gir uttelling i det litterære statushierarkiet, men har liten betydning for å gi et barn en optimal leseopplevelse. Noen av anmelderne antyder dessuten at mange av disse bøkene faktisk kan ha *mest* å tilby voksne. (Av den grunn gir faktisk May Grete Lerum i VG bare terningkast 4 til Fosse.)

Salg: Umulig å si hvor mye anmeldelser har å si for salget. Jeg vet ikke hvor mye oppmerksomhet disse titlene i tillegg har fått på redaksjonell plass. Bare *Tonje Glimmerdal* er blant de ti mest solgte bøkene i 2009, med sin tredje plass. Mest solgt var *Bergensmysteriet* av Bjørn Sortland, med *Lillebror og Knerten* av Anne Cath Vestly på andreplass. *Nifse Nella* av Lindell/Skavlan og *Sirkusprinsessen* av Dorthe Skappel solgte godt, men fikk bare 1 anmeldelse hver, så kjendisstatus øker ikke sjansen for å bli anmeldt.

Speiler utgivelser: Barnebokinstituttet lager statistikk over utgivelser fordelt på sjanger. De er ikke ferdige med statistikken for 2009, men tall fra 2008 viser at anmeldelsene til en viss grad speiler utgivelsene. Fagbøker blir litt mindre anmeldt, mens bildebøker blir mer anmeldt. Mange norske bildebøker holder høy internasjonal standard. Fordelen til bildebøker er også at de gir avisene gratis illustrasjoner. Mange av dem har dessuten adresse til en voksen høytleser, slik at de blir de eneste barneøkene som henvender seg direkte til mediens publikum.

Barnebokkritikk.no speiler fordelinga på sjanger bedre enn mediene i utvalget generelt.

Denne undersøkelsen er betalt med 25 000 kroner av Norsk kulturråd.